

Чижов Д. А.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правового забезпечення
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
асистент кафедри загальноправових дисциплін
Інституту управління і права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПОГЛЯД НА ОХОРОНУ ІНТЕРНЕТ-САЙТІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Анотація. У статті розглядається конституційний погляд на охорону інтернет-сайтів як об'єктів авторського права. Нині це питання є доволі актуальним, адже інформаційні технології стрімко розвиваються, а тому й злочини у цій сфері стають поширеними. З цієї причини головний закон країни – Конституція України – має регулювати це положення, щоб передбачити негативні наслідки.

Ключові слова: Конституція України, охорона інтернет-сайтів, авторське право, інформаційні технології, інтелектуальна власність.

Постановка проблеми. В XXI ст. інформаційні технології розвиваються дуже стрімко, зокрема це стосується глобальної мережі Інтернет. Незаперечним фактом нині є те, що є масовий інтерес до інтернету. Значущість суспільних відносин, що виникають у зв'язку з його використанням, не викликає сумніву. Тому природно, що і юристи не залишають без уваги глобальну мережу. З'являється об'єктивна потреба в правовому регулюванні нової галузі.

В середині 90-х рр. XX ст. здавалося, що інтернет може бути вільним від регулювання. І державі з її спробами втиснути світову павутину в національні рамки доводилося стикатися з елементарною юрисдикцією: сайт буде розміщений там, де ліберальніші умови. Проте нині ситуація докорінно змінилася. Схоже, що початок XXI ст. запам'ятається всім як час, коли держави поголівно і серйозно почали регулювати кіберпростір і забули в процесі, що причина, з якої всесвітня мережа стала такою інноваційною силою, швидше в саморегулюванні або у відсутності такого взагалі. Так, наприклад, у Великій Британії акт «Про регулювання діяльності органів дізнання» дає право поліції мати беззаперечний доступ до електронної пошти й іншої онлайн-комунікації.

Південна Корея оголосила незаконним доступ до веб-сайтів, що стосуються азартних ігор. У США був прийнятий закон, що зобов'язав всі школи і бібліотеки, що перебувають на федеральному фінансуванні, встановлювати спеціальне програмне забезпечення на всі без винятку комп'ютери задля блокування надходження «шкідливих для молоді матеріалів» і т. п. [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику об'єктів авторського права розглянуто в працях Ч.Н. Азімова, Г.О. Андрощука, С.С. Алексеева, О.В. Дзери, В.С. Дроб'язка, Р.В. Дроб'язка, Л.О. Глухівського, Е.П. Гаврилова, М.М. Богуславського, О.П. Сергеева, О.А. Підпригори, О.О. Підпригори, О.М. Пастухова та інших учених.

Метою статті є визначення сучасних особливостей охорони інтернет-сайтів як об'єктів авторського права з конституційного погляду.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена, насамперед, тим, що ця стаття є однією з перших вітчизняних теоретико-правових досліджень явища охорони інтернет-сайтів з позиції розгляду авторського права та його еволюції.

Варто зазначити, що Європа прагне вести глобальну політику щодо інтернет-законодавства. Згідно з новим так званим інтернет-законодавством Європейського Союзу, покупці-європейці мають право подавати позови до суду на європейські сайти в країні їх громадянства, а правила є загальними і міжнародно визнаними. США повністю підтримали Договір Ради Європи про кіберзлочинства, мета якого – гармонізувати законодавство у сфері хакерства, інтернет-шахрайства і дитячої порнографії [6].

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми регулювання суспільних відносин, пов'язаних із використанням інтернету, стають дуже актуальними і для України. Нині не доводиться говорити про розробку цього напряму в праві. Воно тільки формується. Ні в Україні, ні в Російській Федерації немає розробок, присвячених цій темі, публікуються лише окремі статті юристів, які зайнялися розробкою юридичного аспекту використання інтернету. Питання нормативного регулювання глобальних мереж мають лише постановочний характер.

Однак нині в Україні є ціла низка нормативних актів, що регулюють відносини у сфері інформації і, відповідно, порушують питання використання глобальної мережі, але тільки один документ, присвячений безпосередньо інтернету. Це Указ Президента № 928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 р. Характеризуючи цей документ, варто сказати, що він має декларативний характер, але при цьому визначає основні напрями правового регулювання інтернету в Україні. Передусім це захист авторського права в глобальній мережі.

Згідно зі ст. 34 Конституції України кожен громадянин має право на достовірну інформацію. Через швидкий розвиток технологій інформація розвивається швидше, саме це підтверджує значимість охорони інформації, а отже, й авторського права [1].

Загальна декларація прав людини, конституція України, закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. з подальшими змінами надають громадянам України гарантії захисту прав інтелектуальної власності

(ІВ). Так, ст. 20 Закону говорить, що авторське право на твір, створений за договором з автором, який працює по підрядку, належить автору [2].

Авторське право – частина цивільного права, яке визнає права і обов'язки, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням (видання, виконання, показ, навчання, копіювання і т. п.) творів літератури, науки, мистецтва. Цивільний кодекс України захищає авторські права до інтелектуальної власності.

Це загострило наявні у світі проблеми в авторському праві та виявило нові – проблеми правового режиму нових об'єктів авторського права, охорони авторських прав у цифрових мережах. Ера високих комп'ютерних технологій розвивається дуже динамічно, а за цим не встигає законодавець. Всесвітня інформаційна мережа Інтернет є звичним засобом передачі інформації будь-якого характеру. Це дозволяє більш швидко і неформальне поширення нових товарів, хоча доволі хаотичне. Нині більшість компаній мають власні інтернет-сайти – віртуальні представництва, які інформують світ про компанію та її діяльність. Задля їхньої розробки, наповнення і підтримання витрачаються чималі кошти. Тому дедалі частіше власники сайтів цікавляться охороною авторських прав на них. У мережі Інтернет укладається багато правочинів, є віртуальні банки, поширюється різноманітна інформація.

В наказі Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 р. № 327/225 «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади» надано визначення вебсайту та веб-порталу як певного поєднання технічної та інформаційної складової» [3]. Згідно з п. 1.3, вебсайт – це система програмних та апаратних засобів з унікальною адресою в мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет; вебпортал – вебсайт, організований як системне багаторівневе об'єднання різних ресурсів та сервісів із метою забезпечення максимальної можливості доступу до інформації та послуг.

Вебсайт створюється цілеспрямованою діяльністю професіоналів. Дизайнерське рішення вебсайту пов'язано з вимогами до кольорового, графічного та аудіовізуального відображення. Організація внутрішніх переходів пошукової системи потребує певного програмного рішення. Підбір та систематизація інформаційних складників безпосередньо пов'язані з фаховою спрямованістю вебсайту [5].

Створення вебсайту можливо охарактеризувати не тільки підбором, розташуванням, упорядкуванням складових частин вебсайту, а й творчістю. У цей процес одні особи створюють елементи, які використовуються потім, на другому етапі, іншими особами для створення комплексного об'єкта загалом. Складний, багатогранний процес створення вебсайту є збірним чи складовим подібно до ч. 2 ст. 188 ЦК: «Правочин, вчинений щодо складної речі, поширюється на всі її складові частини, якщо інше не встановлено договором». Як зібраний твір, він може поєднувати як літературні, так і музичні, фотографічні, аудіовізуальні та інші твори, так неохоронювані об'єкти (скла-

даться як із різнорідних, так і з однорідних речей). Кожен із зазначених об'єктів не пов'язаний з іншим (крім єдиного творчого замислу) [4].

Об'єктами авторського права є твори, що закріплено ст. 433 ЦК України, ст. 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права», ст.ст. 1, 2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, ст. 1 Всесвітньої конвенції про авторське право [2]. В ст. 54 Конституції України, зазначено, що громадянам гарантовані свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Проте законодавство не надає повного переліку об'єктів авторського права. Це положення зумовлено тим, що життя в своєму розвитку може породжувати нові об'єкти творчої діяльності людини, а їх будь-яке нормативне закріплення може виключити їх із кола об'єктів правової охорони. З зазначених складників вебсайту та вебпорталу з точки зору авторсько-правової охорони не підлягають розгляду програмні та апаратні засоби. Зазначена теза ґрунтується на тому, що апаратні засоби належать до галузі техніки, а не літератури або мистецтва. Програмні засоби дають змогу власнику сайту налаштувати структуру та відображення інформації на вебсайті, але за допомогою програмних засобів можливе створення різних вебсайтів [8]. Сама по собі програма для створення вебсайту належить до об'єктів авторського права – комп'ютерних програм. Однак створений за її допомогою вебсайт є самостійним об'єктом. З точки зору авторсько-правової охорони можна розглядати унікальну адресу в мережі Інтернет та інформаційні ресурси вебсайту. Унікальною адресою у мережі Інтернет є доменне ім'я, тобто символічне позначення, призначене для ідентифікації інформаційних ресурсів і адресації запитів у мережі Інтернет та зареєстроване в реєстрі доменних імен відповідно до загальноприйнятого порядку та звичаїв ділового обороту, наділене, з технічної точки зору, властивістю унікальності. Доменне ім'я може розглядатись як охороноздатна частина вебсайту, за умови його оригінальності [9]. Інформаційні ресурси вебсайту складаються з тексту, графіки, звуків, відеосюжетів. Підбір, розташування, упорядкування інформаційних ресурсів вебсайту може мати творчий характер. У процесі визначення творчого характеру автора вебсайту можливе застосування поділу мислення на продуктивне та репродуктивне. Відсутність вигаданого самим автором критерію підбору та розташування матеріалу не може розглядатись як продуктивне мислення та не дає підстав для виникнення авторського права.

Сучасний розвиток телекомунікаційних технологій змінює уявлення та способи використання вебсайтів у підприємницькій діяльності, вони є необхідним реквізитом кожного суб'єкта господарювання. Вебсайт – не лише «віртуальний офіс» чи

«візитна картка» в мережі Інтернет. Поступово він перетворився на самостійний інструмент здійснення підприємницької діяльності та отримання прибутку [12].

Висновки. Законодавство України у сфері захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет нині на етапі зародження. За останні роки робилися спроби щодо розроблення правової бази. Це і проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», і проект Національної стратегії розвитку сфери ІВ в Україні у період до 2020 р., проект стратегії інноваційного розвитку України у 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів [13].

Проте, на жаль, усі ці законодавчі спроби більше схожі на популістські проекти без реальної перспективи їхнього прийняття. А тому, з огляду на нинішню ситуацію, юристам із цих питань залишається тільки вивчати нечисленну судову практику, застосовувати аналогію права та керуватися загальними засадами у сфері ІТ, які не здатні повною мірою захистити права власника об'єкта інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Таким чином, можна говорити про те, що хоча законодавчий сайт нині не є об'єктом авторського права, практика зараховує його до цієї категорії. Відповідно, автор сайту буде мати особисті немайнові і майнові права. Його варто внести до ст. 433 Цивільного кодексу України та ст. 54 Конституції України.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-96> (дата звернення: 26.03.2019).
2. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 25 грудня 2015 р. № 927/19 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 26.03.2019).
3. Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади : Наказ Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 р. № 327/225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-02> (дата звернення: 23.03.2019).
4. Гура М.В. Цивільно-правова охорона Інтернет-сайту в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право»; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України. Київ, 2006. 20 с.
5. Драпак Г., Скиба М. Основи інтелектуальної власності : навч. посібник / За ред. Г. Драпак. Хмельницький : ТУП, 2003. 135 с.
6. Жерве Д. Авторське право і суміжні права в міжнародних конвенціях від 1886 р. до цифрової ери. Книга 2: Виступи, статті

європейських спеціалістів. упоряд. В.С. Дроб'язко. Київ. Дім «Ін Юре», 2001. 460 с.

7. Левченко О.М., Завадський І.О., Прокопенко Н.С. Основи Інтернету. Київ : BHV. 2009. 158 с.
8. Авторське право. *Вікіпедія*. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 23.03.2019).
9. Патентний поверений Дмитрій Романенко. Регистрация торговых марок в Украине. URL: http://www.romanenko.ua/ua/library/article_site.html (дата звернення: 24.03.2019).
10. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією від 20 грудня 1996 р. та положення Бернської конвенції 1971 р., на які містяться посилання у Договорі (Договір ВОІВ про авторське право) 1996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995-770> (дата звернення: 27.03.2019).
11. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією від 20 грудня 1996 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995-769> (дата звернення: 27.03.2019).
12. Забезпечення правової охорони веб-сайта як об'єкта авторського права у мережі Інтернет. URL: <http://mis.ueplac.kiev.ua/ua/acquis/intellectual/item-254> (дата звернення: 27.03.2019).
13. Рекомендації щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права і суміжних прав через мережу Інтернет. URL: <http://sips.gov.ua/ua/recomnet.html> (дата звернення: 26.03.2019).

Чижов Д. А. Конституционный взгляд на охрану интернет-сайтов как объектов авторского права

Аннотация. В статье рассматривается конституционный взгляд на охрану интернет-сайтов как объектов авторского права. На сегодняшний день данный вопрос является достаточно актуальным, так как информационные технологии стремительно развиваются, а потому и преступления в этой сфере становятся более распространенными. По этой причине главный закон страны – Конституция Украины – должен регулировать данное положение, чтобы предусмотреть негативные последствия.

Ключевые слова: Конституция Украины, охрана интернет-сайтов, авторское право, информационные технологии, интеллектуальная собственность.

Chyzhov D. Constitutional view on protection of internet sites as objects of copyright

Summary. This article discusses the constitutional view of the protection of Internet sites as objects of copyright. To date, this issue is very relevant, as information, technology is rapidly developing, and therefore crimes in this area are becoming more widespread. For this reason, the main law of the country – the Constitution of Ukraine should regulate this provision in order to anticipate negative consequences.

Key words: the Constitution of Ukraine, protection of Internet sites, copyright, information technologies, intellectual property.